

Kniha: Kytice (K. J. Erben) - rozbor

Předmět: Český jazyk - rozbor díla

Přidal(a): Magdaléna Pelcová

Karel Jaromír Erben (1811-1870)

- básník, sběratel lidové slovesnosti, autor pohádek
- **Život:** narodil se v Miletíně. Pocházel z chudé venkovské rodiny. Vystudoval práva (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy). Působil mimo jiné jako archivář hlavního města Prahy.

Další jeho díla:

- pohádky - čerpal z lidové slovesnosti - Zlatovláska, Hrnečku vař!, Tři zlaté vlasy děda Vševěda

Literárně-historický kontext

- 19. století: umělecký směr, převládá cit nad rozumem. Autor se ztotožňuje s hlavním hrdinou. Hlavní hrdina je nespokojen se společností, cítí se osamělý. Častými motivy je historie, nešťastná láska.
- Další autoři (**Karel Hynek Mácha, J. K. Tyl, Alexandr Sergejevič Puškin**)

Rozbor díla: Kytice

- **Druh:** lyricko-epický
- **Forma:** poezie
- **Žánr:** balada
- **Téma:** opakování viny a nepřiměřeného trestu
- **Motiv:** mezilidské vtahy a jejich chyby

Kompozice:

- chronologická

Vyprávění:

- er-forma, vypravěč není znám

Jazyk:

- převážně spisovně, objevují se archaismy a historismy

Jazykové prostředky:

- metafory, personifikace (světélka laškují), přirovnání (jediňátko bílé jako sníh), eufemismus (na něm roste trávníček), apostrofa („Kriste pane“), přímá řeč, anafory, epifory, epiteta, gradace děje, inverzní slovosledy, metonymie, epanastrofy i řečnické otázky (tedy téměř všechny tropy a figury) ...

Časoprostor:

- nevíme přesně kdy a kde se děj přesně odehrává, např. na venkově, na místech jako les, rybník nebo chalupa.

Postavy:

- každá z balad má své vlastní postavy (většinou ženské)

Dějová linie:

Sbírka se skládá ze 13 balad, poslední balada Lilie je přidaná. Dále obsahuje: Kytice, Poklad, Svatební košile, Polednice, Zlatý kolovrat, Štědrý den, Holoubek, Záhořovo lože, Vodník, Vrba, Lilie, Dceřina kletba, Věštkyň (Úlomky). Je rozvržena zrcadlově – první a poslední báseň jsou tématicky podobné, atd. Básně jsou napsané v rýmech. Inspiraci čerpal z českých lidových pověstí a povídek, které si lidé pamatovali po generace. Každá z balad obsahuje motiv viny a trestu. Nejvíce je zdůrazňován vztah mezi matkou a dcerou nebo mateřská láska. Nejčastěji nějaká osoba provede čin, ať už vědomě či nevědomě špatný a pak je za to potrestán. Někdy i více než by si zasloužil, ale trest lze třeba zlehčit např. modlením se k Bohu. Příčinou může být závist, zrada, rouhání a nebo touha po bohatství. Je zde častý výskyt nadpřirozených bytostí, jako třeba vodník, polednice a kouzelný dědek.

Ohlas díla:

- Kritici hodnotili a stále hodnotí Erbenovu sbírku velice příznivě a považují ji za poetický skvost české literatury. Snad každého zaujalo jak Erben pomocí svých básní umělecky převyprávěl dávné lidové pověsti a svou víru v slavnou budoucnost národa. Sám Jan Neruda vzdal hold autorovi Kytice těmito verši:

Zlato chtít snad pozlacovat,

slunce svící osvěcovat,

duhu barvou domalovat,

*sopku ohněm podpalovat,
démantův chtít tvrdost zvýšit,
oblakův chtít rychlost spíšit,
toť by bylo rozumnější,
nežli tvoje, pěvče Erbene,
písně chtít snad písní opěvovat.*

Rozbor uměleckého textu (úryvku)

Polednice

U lavice dítě stálo,
z plna hrdla křičelo.

„Bodejž (1) jsi jen trochu málo. //rozkazovací věta

ty cikáně, mlčelo!

Poledne v tom okamžení,

táta přijde z roboty: //přímá řeč

a mně hasne u vaření

pro tebe, ty zlobo, ty!

Mlč, hle husar a kočárek -

hrej si! - tu máš kohouta!" - //přímá řeč

Než kohout vůz i husárek

bouch, bác! (2) letí do kouta.

A zas do hrozného křiku -

„I bodejž tě sršeň sám - ! // Neúplná věta

Že na tebe, nezvedníku,

polednici zavolám !

Pojď (3) si proň (1), ty polednice (4),

pojď (3), vem si ho, zlostníka!" -

A hle, tu kdos (1) u světnice

dvěře zlehka odmyká.

...

Legenda

(1) archaismy

(2) citoslovce

(3) anafora

(4) apostrofa

Balada je napsaná střídavým rýmem a b a b a výskytem přímé řeči.

Hlavní postavy - matka, ukřižované dítě a zlá polednice